

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024 (HE 41/2023 vp) ja Valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2024-2027 (VNS 1/2023 vp)

Lausunto käsittelee pyydetysti asiaa sosiaaliturvan muutosten yhteisvaikutusten näkökulmasta

Sosiaaliturvan muutosten yhteisvaikutukset

Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut vuodelle 2024 ehdotetuista sosiaaliturvan muutosten yhteisvaikutuksista muistion, jossa arvioidaan muutosten vaikutuksia kotitalouksien tulonmuodostukseen (<https://stm.fi/-/sosiaaliturvamuutosten-yhteisvaikutusten-arviointi-on-valmistunut>). Valtiovarainministeriö on julkaissut samassa yhteydessä muistion, jossa tarkastellaan muutosten vaikutuksia työllistymisen kannustimiin ([https://vm.fi/documents/10623/180963988/2023-10-06+Ty%C3%B6llisyys+ja+tulonjako+\(1\).pdf](https://vm.fi/documents/10623/180963988/2023-10-06+Ty%C3%B6llisyys+ja+tulonjako+(1).pdf)).

Arvioinnissa verrataan nykylainsäädäntöä toteutettavaksi ehdotettuihin muutoksiin. Arvioinnissa on huomioitu ehdotetut muutokset tuloverotukseen, asumistukeen, työttömyysturvaan, lapsilisiin ja opintotukeen sekä sosiaaliturvan indeksikorotusten jäädytykset. Arvioidut sosiaaliturvan muutokset sisältyvät ansioturvan tason porrastamista lukuun ottamatta vuoden 2024 talousarvioon. Ansioturvan tason porrastus on otettu huomioon julkisen talouden suunnitelmassa.

Ehdotettujen muutosten taustalla on hallituksen tavoite vahvistaa julkista taloutta, purkaa työnteon kannustinloukkuja ja lisätä työllisyyttä. Muutosten arvioidaan vahvistavan työnteon kannustimia ja keskipitkän aikavälin rakenteellista työllisyyttä noin 60 000 – 65 000 työllisellä.

Arviointi perustuu pääosin Tilastokeskuksen ylläpitämällä SISU-mikrosimulaatiomallilla tehtyihin laskelmiin. Arviointi on tehty sosiaali- ja terveysministeriön ja valtiovarainministeriön yhteistyönä. Muistiossa kuvaillaan sosiaaliturvamuutosten vaikutuksia tulonjakoon sekä erilaisiin kohderyhmiin.

Työttömyysturvan heikennykset sekä indeksijäädytykset pienentävät etuudensaajien tuloja. Tämä tulojen pieneneminen lisää yleisen asumistuen saantia, koska ensisijaiset etuudet otetaan tuloina huomioon asumistukea laskettaessa. Yleisen asumistuen muutokset puolestaan pienentävät yleistä asumistukea. Yhteisvaikutuksina on siis yleisen asumistuen saantia lisääviä sekä sitä vähentäviä tekijöitä. Jos kotitalouden tulot ja varat eivät riitä jokapäiväisiin välttämättömiin menoihin, kotitalous voi saada perustoimeentulotukea. Ensisijaisten etuuksien sekä yleisen asumistuen pieneneminen lisäävät toimeentulotuen tarvetta, ja toimeentulotuen saanti lieventää muiden etuuksien heikennysten vaikutuksia kaikkein pienituloisimpiin kotitalouksiin.

Eri perhetyyppejä tarkastellessa suhteellinen pienituloisuus kasvaa eniten nuorten aikuisten, yksinhuoltajien sekä vanhempien työikäisten yksin asuvien keskuudessa. Muissa perhetyypeissä muutosten arvioitiin olevan maltillisia. Lapsiperheisiin kohdistuvat vaikutukset ovat kokonaisuudessaan pienempiä kuin työikäisiin lapsettomiin kotitalouksiin kohdistuvat vaikutukset.

Ikäryhmittäisessä tarkastelussa suurimmat vaikutukset kohdistuvat 18 – 24 vuotiaisiin. Myös ikäryhmissä 25 – 34-vuotta ja 55 – 64 vuotta vaikutukset ovat muita ryhmiä suurempia. Yli 65-vuotiaisiin kohdentuvat

vaikutukset ovat varsin pieniä, koska eläkkeisiin ei kohdistu säästöjä. Myös alaikäisiin kohdistuvat suhteelliset vaikutukset ovat pienempiä työikäisten ikäluokkiin verrattuna.

Etuudensaajaryhmien välisessä tarkastelussa suhteellisesti suurimpia häviöjäryhmiä ovat opiskelijat sekä työttömyyden ansioturvan saajat. Työttömyysturvaan kohdistuu useita muutoksia, joista euromääräisesti merkittävimmät ovat työssäoloehdon pidentäminen, ansioturvan tason porrastus sekä lapsikorotusten poisto. Näistä vain lapsikorotusten poisto kohdistuu perusturvan saajiin. Toimeentulotuki myös lieventää vaikutuksia erityisesti perusturvan saajilla. Voimakkaimmin muutokset kohdistuvat siis työttömien joukossa ansiopäivärahaa pitkäaikaisesti saaviin sekä heihin, jotka täyttäisivät nykyisen kuuden kuukauden työssäoloehdon, mutta eivät 12 kuukauden työssäoloehtoa. Vaikutukset ovat kahden aikuisen perheitä voimakkaampia yksinhuoltajiin ja yksin asuviin, koska kahden aikuisen talouksissa useimmiten ainakin toinen aikuinen saa useimmiten myös työtuloja.

Opiskelijoiden osalta muutoksen taustalla on erityisesti asumistuen heikentyminen. Työttömyysetuuksia saavissa kahden vanhemman perheissä vaikutukset ovat suhteellisesti selvästi pienempiä kuin yhden aikuisen perheissä. Opiskelijoiden osalta käytettävissä oleviin tuloihin ei ole laskettu opintolainaa. Myöskään lainatakausta ei ole huomioitu käytettävissä olevia tuloja laskettaessa, mutta lainatakaus huomioidaan laskennallista toimeentulotukea määritettäessä. Tämä vuoksi lainatakauksen korotus pienentää opintotukea saajien käytettävissä olevaa tuloa. Mikäli lainatakaus ja sen korotus otetaan huomioon käytettävissä olevaa tuloa laskettaessa, opiskelijoiden tulot kasvavat useammin kuin pienenevät.

Työnteon kannustimien muutoksia on arvioitu työllistymisveroasteen kautta. Muutosten myötä työllistymisveroasteen arvioidaan laskevan 67,5 prosentista 63,2 prosenttiin. Vuoden 2024 aikana voimaan tulevien toimien arvioidaan vahvistavan työllisyyttä noin 60 000 – 65 000 työllisellä. Kannusteet vahvistuvat erityisesti ansiopäivärahan saavilla, kahden aikuisen talouksissa ja kahden huoltajan lapsitalouksissa. Ensisijaisia etuuksia toimeentulotuella täydentävillä henkilöillä työllistymisen kannustimet eivät vahvistu. Asumistukeen kohdistuvat toimet sekä suojaosan poisto aiheuttavat sen, että taloudelliset kannustimet osa-aikaisen työn tekemiseen sekä joissain tapauksissa myös pienipalkkaisen kokoaikatyön tekemiseen heikentyvät.

Yhteisvaikutukset talousarviossa ja julkisen talouden suunnitelmassa

Yhteisvaikutusmuistio arvioi vaikutuksia vain kotitalouksien, ei julkisen talouden näkökulmasta. Tämä johtuu siitä, että arviossa käytetty SISU-mikrosimulaatiomalli ei sovellu kovin hyvin kustannusarvioiden tekemiseen. Eri muutosten vaikutukset valtion menoihin on otettu huomioon talousarviossa sekä julkisen talouden suunnitelmassa. Merkittävä osa työttömyysturvan muutoksista kohdistuu Työllisyysrahaston työttömyysvakuutusmaksuilla rahoittamiin ansio-osiin, joten esimerkiksi ansioturvan tason porrastus näkyy valtion menoissa vain yleisen asumistuen ja perustoimeentulotuen tarpeen kasvuna.

Suurin osa vaikutuksista ei synny välittömästi muutosten voimaantulon myötä vuonna 2024, vaan julkisen talouden vaikutukset toteutuvat vähitellen muutaman vuoden kuluessa.

Muutosten julkisen talouden vaikutusten arviointiin liittyy epävarmuutta. Erityisesti perustoimeentulotuen saannin kasvun arviointi on epävarmaa. Tämä johtuu useista seikoista, esimerkiksi siitä, että perustoimeentulotuen saantiin vaikuttavat myös muut tekijät kuin kotitalouden tulot.

Erityisasiantuntija

Tuomas Helminen